

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre . . . 6 korona.
Egyes szám ára 4 fillér.

MEGJELENIK HETENKÉNT EGYSZER:
szombaton és egyes rendki-
vüli alkalmakkor.

A VÁROS

SZERKESZTŐSÉG:
Városi közlevéltár (városház,
földszint 7. sz. lde küldendők
a kéziratok.

KIADÓHIVATAL:
Városi könyvnyomda-vállalat
irodája. Ide küldendők
az előfizetési díjak és hirde-
tések.

KÖZIGAZGATÁSI, KÖZMŰVELŐDÉSI ÉS KÖZGAZDASÁGI HETILAP.

Főszerkesztő: VECSEY IMRE. ♦♦ Felelős szerkesztő: KONCZ ÁKOS.

Kiadótulajdonos: A VÁROSI KÖNYVNYOMDA-VÁLLALAT.

Thaly Kálmán dr. temetése.

Városunk I. kerületének országgyűlési képviselőjét, a Rákóczi és kuruc korszak aranytollu történetíróját f. hónap 30-ikán temették el nagy gyászpompával Pozsonyban, ahol életében oly szívesen tartózkodott a nagy ember.

Az egész ország osztaflan részvéte kísérte sirjába Thaly Kálmán drt, ki életében lankadást nem ismerő munkásságával rászolgált a tiszteletre, halálában pedig a kegyeletre. Egyike volt azon férfiaknak, kik egész életüket a haza javára, a tudomány művelésére és a nemes eszmék kultiválására szentelik. Éppen azért ezen munkásságnak természetes következtése volt az a tisztelet és nagyrabecsülés, mely Thaly Kálmán dr. egész életén át kísérte.

És most, miután az örök törvény vele is érezette hatalmát, országos részvét nyilatkozott meg ravatalánál. A gyászban résztvett a magyar király szive is, ki meleg hangu táviratban fejezte ki a gyászoló család előtt a kabinetiroda útján részvétét.

„A harcok írója, a béke szerzője“ immár megpihent és sirja fölött virraszt a nemzeti kegyelet, mely nemcsak emlékezetébe, de szívébe is zárja nagyjait.

A megboldogult temetése nagy gyászpompával ment végbe Pozsonyban, amely várost Thaly Kálmán dr. mindig szeretett. Ott kívánt eltemetkezni és pihenni korán elhunyt fogadott fia mellett.

Ravatalát a hálás kegyelet valóságos virág-erdővel borította be. Debreczen sz. kir. város hatalmas koszoruja is ott volt a koporsón. A gyászoló család előtt a részvétet polgármesterünk fejezte ki. Évtizedek bizalmas viszonya füzte városunkat Thaly Kálmánhoz, ki első kerületünket képviselte.

A megboldogult temetésén tenger nép gyült össze az ősi koronázó városban. A város a szomorú alkalmatosságból gyászba öltözött és az odasereglők szemükben könyekkel, szívékben kegyelettel és kezükben a megemlékezés virágai-val kísérték el utolsó útjára a történetírás mesterét és a haza egyik leghűbb fiát.

Az uton, melyen a temetési menet elhaladt, a házakon fekete zászlókat lengetett az őszi szellő. A fátyollal bevont gázlámpákat meggyújtották.

Mikor a küldöttségek elhelyezkedtek, Balogh Elemér lelkész megkezdte a temetési szertartást. A harangok megkondultak és ugyanazon órában,

midőn a nagy embert temették, itthon a nagytemplomban is megszólalt fenséges komor hangjával a Rákóczi harang, figyelmeztetve Debreczen népét, hogy most temetik egyik hű fiát, országos képviselőjét: Thaly Kálmán drt.

A ravatal felett legelsőbben Apponyi Albert gróf vallás- és közok.ügyi m. k. miniszter mondott beszédet, szónoki hatalmával megfestve az elhunyt pályafutását. Majd az Akadémia nevében Berzeviczy Albert beszélt, magasztalva az elhunytat, mint tudós történetírót.

A temetőben Pávay Vajna Gábor, a megboldogult egyik legjobb barátja mondott bucsubeszédet. A debreczeni függetlenségi párt nevében Tüdös János dr. pártelnök emlékezett meg a megboldogultról fenkölt beszédben.

Aztán ráborult a nehéz kőlap a nagy ember porhüvelyére . . . És a gyászoló közönség meghatottan távozott a sirtól, mely elvette tőlünk hazánk egyik legönzletlenebb jeles fiát.

Béke hamvaira!

A cigányok mint állatmérgezők.

Sajátságos idegenszerű népfaj él Magyarországon oly tömegben, amilyenben az egész világon sehol sem találjuk már őket. A cigányok ezek, akik hazánkban még mindig közel háromszázezeren élnek.

Háromszázezer ember a kultura legalacsonyabb fokán olyan tömeg, mellyel, mint fontos tényezővel, számolni kell egy őstermelő országnak, mert a kultura-mentes embernek az őstermelés veheti leghamarább és legtöbb hasznát. Különösen nálunk kellene kiváló gondot fordítani egy akkora tömegre, ahol nem közömbös, hogy a szorongó nemzetiségek közül épen a legnagyobb létszámú, legkövetelzőbb és igénytelenségénél fogva legversenybiróbb oláhság olvasztja magába a cigányságot, minthogy alacsony kulturájuk legközelebb áll egymáshoz.

Igaz, hogy a cigányok legnagyobb része már letelepedett és mint muzsikusként, kovács stb. többé-kevésbé hasznos tagja már a társadalomnak, de a beolvadás ezeknél is majdnem kizárt, míg az a tizezer vándorcigány, aki most is nomád életet folytat, még teljesen kívül áll a társadalmon.

Nem lehet közömbös, hogy különösen ez a jelenleg teljesen kizárt elem a magyar nemzeti állam kiépítésének mérlegén a nyereség, vagy a veszteség oldalra kerül-e, mert az örményeken kívül, akik a magyarság oly értékes elemévé váltak ab ovo, alig van népelem, melyet a magyarság számára oly könnyű szerrel megmenthetnénk, mint ezt a nyers anyagot. Ez a politikai szempont.

Nemzetgazdasági szempontból pedig szinte érthetetlen nemcsak az, hogy Európa szívében egy rendezett állam oly régóta hevertet ekkora munkaerőt, hanem, hogy a huszadik században megtűrni ezt az elemet, mely azonkívül, hogy a nemzeti vagyonsodás szempontjából elveszítettnek tekinthető, még határozottan veszedelmes és kártékony is.

E kártékony elemmel szemben a védekezésre mindig gyengének találta magát a társadalom. Egyetlen védelmi eszköze az exkluzivitás volt és az is csak a résszel szemben, mely már rá akart tenni a polgárisult foglalkozásokra, tehát ahol már hiába volt az elzárkózottság. Autonóm hatóságok rendelkezéseiben, statutumokban, államhatalmi intézkedésekben azonban már évszázadok óta találkozunk a cigányok életmódjának szabályozására irányuló törekvésekkel, mint azt „Cigány-jog” című értekezésemben bővebben kifejtettem. De mivel ezen intézmények nem voltak általános jellegűek, nélkülözték a célirányosságot és a rendezendő viszonyok, valamint a megrendszabályozandó cigányság természetének, ethnológiájának szakszerű ismeretét, tehát elenyészően csekély és partikuláris hatással voltak.

A közhangulat kényszerítette a kormányt arra, hogy a cigányügy rendezéséhez komolyan hozzájárjon. Jóval a dánosi eset előtt külön kormánybiztosságot létesítettek és kormánybiztossá egy erőszeküz, jeles közigazgatási embert tettek, akiben megvan a kellő erély ezen nehéz feladat keresztülviteléhez. Ugy látszik, a sulyos, zavaros politikai viszonyok lehettek az okai annak, hogy bizonyos kérdőívek kibocsátásán kívül oly hosszú időn keresztül ez ügyben jóformán semmi sem történt, de most már elvárja az ország és ez remélhető is, hogy most, az őszi munkaidő beálltával, végre minden mellékletekintetek félretételével, még a politikai viszonyoknak is figyelmen kívül hagyásával, módot nyujtanak a kormánybiztosságnak, hogy éreimi működését megkezdje, mert utóvégre, mikor az ország polgárainak nemcsak vagyon-, de életbiztossága is állandóan veszélyeztetve van egy műveletlenségben vad, garázda, kósza elem által, akkor politikai pártkérdések nem akadályozhatják és hihetőleg nem is fogják akadályozni a gyors és komoly akciót.

A cigányügy rendezésénél, mikor a cigányok életmódját akarjuk megváltoztatni, első sorban ismernünk kell eddigi életmódjukat, mert a természet nem igen ismer ugrásokat, tehát átmenetet kell keresnünk. Magyarország még mindig kiválóan őstermelő ország. A kulturátlan nomád nép civilizálódásának rendes menete az állattenyésztésen és kezdetleges földmívelésen keresztül visz a mai modern belterjes gazdálkodásu őstermeléshez. Nézzük, mennyire vannak az őstermeléssel cigányaink.

Az 1893. évi cigány-összeírás alapján készített statisztikai munkálatokból, melyeket idős dr. Herrmann Antal dolgozott fel egészen uttörő módszerrel, kitűnik, hogy a cigányoknak elenyészően kicsi százaléka foglalkozik földmíveléssel és ezek is oly csekély területen, hogy az még a cigány földmívelők számához arányitva is nevétségesen kevés. Az ország földmívelésében tehát épenséggel semmi szerepük sincs. Másképpen állunk az állattenyésztéssel. Mint produktív elem itt sem szerepelnek. A nagyobb háziállatok közül egyedül a ló az, amit nálunk találunk, de csak oly mennyiségben, amennyire föltétlen szükségük van, pl. vándorlásaiknál. A minőség a legrosszabb. Lovuk ritkán ér többet, mint a bőre. Amióta a passzusokra olyan nagy súlyt helyeznek, azóta a lókötés rossz mesterség. Azonban ezekre a gebékre nagy szükségük van a cigányoknak, az létfeltételük, az viszi, huzza családjukat és egész vagyontukat kóbor szekerekkel. A lovon kívül élelmezésükre való kisebb állatokat tartanak, kevés disznót és majorságot. Ezt a csekély létszámot pótolják a lopott és a döglött állatok húsával, így egészítik ki étlapjuk husszükségletét. Amint látjuk, az állattenyésztés terén sem számítanak, mint produkáló elem

Improduktivitásuk azonban nemcsak a termelés iránt mutató passzív rezisztenciában nyilvánul meg, hanem aktivitásba lép át a fent említett két irányban. Először is, mint említettem, lopott állatokat esznek. A lopás most már nehezebb, kényelmetlenebb dolog, mert manapság már a házak kapui be vannak zárva és mindenki jól vigyáz jószágára. Nem marad más hátra, mint az elhullott állatok húsának fogyasztása.

Csodálatos dolognak látszik, hogy a cigányok döglött állatoknak sokszor már oszlásnak induló húsát eszik minden veszedelmes utóhatás nélkül, holott más ember mérgezést kapna tőle és belehalna. A dolog úgy magyarázható meg, hogy vannak betegek, akik gyógyszerül sokszor igen erős mérgeket kapnak kis adatokban és később úgy hozzászokik a szervezete, hogy még nagyobb adag sem idézi már elő a kívánt ha-

tást, holott egészséges ember belepusztulna. Így mondhatjuk el, hogy tulajdonképpen ezek a mi dögevő cigányaink mind megvannak mérgezve és úgy hozzászoktak a hullamérgezéshez, hogy az már nem árt nekik, be vannak oltva, immunisok lettek.

Ezt megértve, áttérhetünk most már arra, hogy nem mindig hull el akkor állat, mikor a cigány éhes és ilyenkor az állatok nagy kaszásának munkáját egy kicsit elősegítik. Mérgezett állatokat szórnak el, kutakat mérgeznek, sőt nagyobb állatoknak, pl. szarvasmarhának egyenesen a szájába tömik a mérget és aztán lesik az eredményt, hogy mikor viszik az elhullott állatot a dögtérre, ahonnan éjnek idején kiássák azt, mert most már a döglött állatot a cigánynak sem szabad odaadni szigorú egészségügyi intézkedéseink következtében.

Az alábbi szemelvények szolgáljanak némi felvilágosítással arra nézve, hogy mily mérveket ölt sokszor a állattenyésztés a cigányoknál, mily merészen viszik keresztül és milyen tehetetlenek vagyunk ezzel az ételmezszerbeszerzési móddal szemben.

Hegy István írja A vándorcigányok és állattenyésztésünk címen a Köztelekben 1902. 427—428. I. (22. sz. március 15): Vándorolnak rossz, beteg lovakkal, legelőt, itatót megfertőzöttek.

A gazda nekik adja az elhullott disznót, kiássák, megesszik, a maradékot eldobják, az egészséges sertések pedig fel-fájják és elpusztulnak. Ép így történik a baromfiakkal.

A cigányok beteg lovaikat el kell kobozni. Egészséges lóra nincs pénzük, nem tarthatnak lovat, tehát nem vándorolhatnak és letelepednek.

Segítség: A gazdák a beteg állatokat ne adják el a cigánynak, hanem semmisítsék meg és szövetkezetekbe állva, kárpótolják egymást. Az elhullott állatokat semmisítsék meg, ássák el. Általán a legszigorubb alkalmazzák az állategészségügyi és iendőri szabályokat.

Se szeri, se száma nem volna, ha mind elő akarnám sorolni az eseteket. Mutatóba elég ennyi is. Ebből is láthatjuk, hogy milyen produktív munkát végeznek cigányaink az állattenyésztés terén. Ez ellen a pusztulás ellen az első orvosság az állatkrematóriumok használata, mert, ha az elhullott állatot elégetik, akkor nincs oka a cigánynak mérgezni, mert úgy sem jut döghushoz, míg ha csak elássák, kiszedi a földből, még ha nem is egészen friss már.

Az állattenyésztés igen fontos tünet, amit a cigányügy rendezése alkalmával sem szabad figyelmen kívül hagyni, sőt, ha más ok nem volna, pusztán a vagyontokat elpusztító állattenyésztés megakadályozása céljából is hozzá kellene látni a rendezéshez, mert annak összes költségei nem érnek fel azon értékkel, melyet meg lehetne menteni pusztán az állattenyésztés megakadályozásával.

Ifj. dr. Hermann Antal.

Hirek.

— **Személyi hir.** Kovács József polgármester, Oláh Károly és Szabó Kálmán tanácsnokok Pozsonyból, hol részt vettek a város képviselőtársaságának városunk I. kerületi országgyűlési képviselőjének Thaly Kálmán dr.-nak végtisztességén, hazaérkeztek.

— **Kinevezés.** Wessprémy Zoltán főispán a Haty Kálmán mérnök helyére, ki vízfelügyelővé lett megválasztva, ifj. Török Gábor kulturmérnököt nevezte ki. A megválasztottban a város mérnöki hivatala egy kiváló tudásu munkaerőt nyert.

— **Tanácsülés.** Szept. hónap 30-án tanácsülés volt a városházán. Körner Adolf tanácsnok elnökletével, melyen folyó ügyeket intéztek el.

— **Uj államtitkár.** Ő felsége Papp Elek államtitkári címmel és jelleggel felruházott miniszteri tanácsost a Kupecz Ödön helyére államtitkárrá nevezte ki.

— **A Csokonai-kör kegyelete.** A Csokonai kör is kivette részét azon gyászból, mely az országot érte Thaly Kálmán dr. halálával, amennyiben Tüdös János dr. alelnök koszorút helyezett a kör nevében a boldogult ravatalára, a szalagon ezen felirattal „Tiszteleti tagjának, a nagy történetudósnak, A Csokonai kör.”

— **A katonaság részvéte.** A városunkban állomásozó 61-ik gyalogezred parancsnoksága meleghangu levélben fejezte ki részvétét a városi tanács előtt a Thaly Kálmán dr. elhunytá alkalmából. Ugyancsak részvétüket fejezték ki a 80-ik és 39-ik ezred parancsnoksága is.

— **A lelkes kongresszusból.** A lelkes kongresszus alkalmával egy küldöttség óhajtotta megköszönni a város polgármesterének a város szíves támogatását, mellyel a közgyűlést előmozdította. Kovács József polgármester Pozsonyban lévén, a bizottság a kongresszus háláját Körner Adolf tanácsnok, h. polgármester fogadta, örömet fejezve ki a bizottság előtt a kongresszus sikeres megtartása felett.

— **A Kossuth szoborművek.** A Kossuth szobor jutalmat nyert mintái a nagyerdei kiállítás területéről beszállítottak a városházára, hol most ideiglenes elhelyezést nyernek.

— **Meghívás** a f. 1909. évi október hó 2. napján szombaton délután 1/25 órakor tartandó Csokonai-köri választmányi ülésre. Hely: Csokonai-ház (Hatvan u. 23.) Tárgyak: 1. Oláh Gábor „Petőfi képelete” c. művének bemutatása. 2. A város monográfiája. 3. Dr. Barcsa János indítványa. 4. Dr. Boldisár Kálmán indítványa. 5. Jelentések. 6. Folyó ügyek. Az elnökség.

— **Színházi hír.** *Zilahy Gyula*, színházunk igazgatója jól szervezett társulatával megérkezett és az ideai színi szezont az országos református lelkes értekezlet tagjainak tiszteletére folyó évi szeptember 29-ikén *díszelőadással* nyitotta meg. Mi, akik *Zilahy Gyula* bevégzett művészetét, ideális gondolkodását és becsületes törekvését ismerjük, meg vagyunk győződve, hogy úgy fogja szép multu színházunkat vezetni, hogy sem a színiügyi bizottság, sem a nagy közönség nem fog kifogásolni valót találni a vezetésben és a darabok előadásában. A társulat jeles erőkből áll és az elfogulatlan kritika sok érdekes adatot jegyzett fel az igazgató máramarosszigeti működéséből.

HIRDETÉSEK.

13,795—1909. sz.

Árverési hirdetmény.

Debreczen sz. kir. város Tanácsa közhírré teszi, hogy a Hatvan- és Varga-utcai házak utáni ondódi és ujosztású földeken a vadászati jog haszonbérbe adása tárgyában az 1909. évi október hó 8-ikán délelőtt 9 órakor árverés fog tartatni a városháza nagytanácstermében. Az árverési feltételek a számvevőségnek a hivatalos órák alatt (8—1-ig) megtekinthetők.

A városi Tanács.

31,538. szám. Magyar királyi Államvasutak Üzletvezetőség Debreczen.

Pályázati hirdetmény.

A m. kir. államvasutak debreczeni üzletvezetőségének jövő 1910. évben az alább felsorolt pályafentartási célokra szolgáló puha és kemény faanyagokra lesz szüksége, melyeknek biztosítása iránt nyilvános pályázatot hirdet és pedig:

jegenyefa deszka	350 köbméter
szélmetszetlen fenyő deszka ...	150 ”
metszett jegenye fenyőfa bezárólag 12 m. hosszúra ...	420 ”
faragott tölgyfa bezárólag 4 m. hosszúra	380 ”
faragott tölgyfa bezárólag 4,7 m. hosszúra	300 ”
faragott tölgyfa bezárólag 7,9 m. hosszúra	5 ”
kerítés sűrítési lécz tölgyfából 1,4 m. h. 50 ^m / _m átmérővel	20,000 drb.
kerítés oszlop fenyőfából 2,5 m. h. 18 ^m / _m átmérővel	300 ”
kerítés oszlop tölgyfából 2,5 m. h. 18 ^m / _m átmérővel	7000 ”
távirdai oszlop tölgyfából 6,5 m. hosszu	300 ”
jegenye fenyő palló	200 köbm.
tölgyfa palló	150 ”
tölgy szálfá	25 ”
fenyő szálfá	80 ”

Ezen famennyiség mintegy 75 százalékára a megrendelés és méretjegyzék f. é. november hó folyamán adatik ki és ezen megrendelésre szállítandó faanyag 1910. évi április 30-ig átadandó, a többire nézve pedig 1910. év folyamán adatik ki a megrendelés és a megrendelési levélben megjelölendő határidő alatt szállítandó.

A debreczeni üzletvezetőség kiköti magának, hogy a fentebbi mennyiségnél 10%-kal többet, esetleg kevesebbet vehessen igénybe.

A pályázati feltételek alapján készített ajánlatok 1909. évi október 28. napjának déli 12 órájáig nyújtandók be a debreczeni üzletvezetőség I. általános osztályánál, a bánatpénz pedig, mely a felajánlott fa 5%-a 1909 október 27-én déli 12 óráig teendő le a debreczeni üzletvezetőség gyűjtőpénztáránál.

A szállításnál irányadók a 122,291—96. sz. általános, valamint a pályafentartási fák szállítására vonatkozó 35,334—08. sz. különleges szállítási feltételek.

A pályázati részleles feltételek mindenik üzletvezetőségnek megtekinthetők, alulírott üzletvezetőségnek díjtalanul megszerezhetők.

A 122,291—96 sz. általános és 35,334—08. sz. különleges feltételek a m. kir. államvasutak nyomtatványtáránál Budapest Andrásy-ut 73—75. sz. alatt készpénzfizetés ellenében 50, illetőleg 20 fillérért megszerezhetők.

Bánatpénzzel el nem látott, határidőn túl érkezett vagy táviratilag tett ajánlatok nem vétetnek figyelembe.

Magyar királyi államvasutak Üzletvezetősége Debreczenben.

(Utánnnyomás nem díjaztatik.)

28,952—1909.

Felhívás

Magyarország összes Egyesületei, Társaskörei és Testületeihez.

Kedvezményes utazás

az

aradi október 6-iki gyászünnepélyre.

Arad szabad királyi város közönsége október hó 6-án az eddigi szokásokhoz hiven az idén és a jövőben is a

dicső 13 vértanu emlékére gyászünnepélyt rendez.

Minden magyar embernek kötelessége, hogy a vértanuk vérével megszentelt aradi földre, melyet a hős vértanuk a nemzet **Golgothájává** avattak, elzarándokoljon!

Magyar ember! Ha az önfeláldozó hazaszeretetnek példáját keresi, jöjjön el a kivégzés helyére.

Magyar ember! Ha a honfiúi érzelmeit táplálni és erősíteni akarja: zarándokoljon el a

Szabadság- és Kossuth-szoborhoz!

Ki példáját akarja látni a nemzet küzdelmének, erejének és szabadságában való megdönthetlen hitének: jöjjön ide, velünk ünnepelni a vértanuk emlékét!

Az Aradra való könnyebb és tömeges utazás lehetővé tétele érdekében a magyar királyi kereskedelemügyi miniszterium 66,133—1909. számú rendeletével elhatározta, hogy mindazon egyesületek, társaskörök vagy egyéb testületek, melyek az aradi október 6-iki gyászünnepélyre kiküldött tagjaik számára **utazási kedvezmény** engedélyezése iránt **kérvényileg** a magyar királyi államvasutak igazgatóságához fordulnak: a magyar királyi államvasutak és a kezelése alatt lévő helyi érdekű vasutak tekintetbejövő vonalain, a szomszédos viszonylatok kivételével, az I. és II. kocsiosztályban a közvetlen alsóbb kocsiosztályra váltott egész menetjegyekkel, a III. kocsiosztályban pedig féláru II. osztályu jegyekkel utazhassanak.

Az összes magyar egyletek, társaskörök és egyéb testületek kötelessége tehát, hogy tagjai részére **a kedvezményes utazásra jogosító igazolványt idejekorán kérelmezzék!**

Aradon, 1909. évi szeptember hó 16-án.

Arad sz. kir. város tanácsa.